

Vragenuur over juridische en ethische aspecten van sociale media-archivering

#coronacollectie

Gespreksverslag 7 mei

Dit vijfde vragenuur gaan we dieper in op auteursrechtelijke kwesties en ethische kwesties rondom social media archivering. Dit deden we ook al op donderdag 23 april. Het verslag van deze bijeenkomst is te vinden op:

<https://www.netwerkdigitaalergoed.nl/news/3-tips-voor-sociale-media-archivering/>

Daar waar het om meer algemene aandachtspunten gaat, verwijzen we graag naar het verslag van de eerdere bijeenkomst. Hieronder zullen we nieuwe vragen en verdiepingen op eerdere vragen behandelen.

Vragen die betrekking hebben op AVG zullen behandeld worden in het vragenuur van donderdag 14 mei. Hiervoor zullen een aantal AVG-experts worden uitgenodigd.

Speciale gasten voor dit vragenuur waren opnieuw Mirjam Schaap van het Stadsarchief Amsterdam, Annemarie Beunen, auteursrechtenspecialist bij de KB en Robert Gillesse, digitaal archivaris bij het IISG.

Ethische kwesties

V: moeten we over ethische kwesties nadenken bij het toegankelijk maken van collecties, of al bij het binnenhalen en archiveren ervan?

A: Robert Gillesse geeft aan dat ethische vraagstukken al bij selectie en binnenhalen worden meegewogen. Wanneer we besloten Facebookgroepen archiveren, dan roept dat rept heel veel ethische vragen op. Het IISG heeft hiervoor een lange lijst van ethische vragen. helaas ontbreken over het algemeen de antwoorden nog. Er is meer onderzoek en praktijkervaring nodig en we zouden dit veel serieuzer moeten oppakken: wat ben ik nu eigenlijk aan het doen, kan ik dit soort dingen vanuit mijn statuten archiveren? Moet je werken met toestemming vragen, of aan de hand van een opt-in of opt-out aanpak? Cultuurhistorisch belang versus toch soms heel persoonlijke dingen die je aan het bewaren bent. Er zijn nog geen kant-en-klare antwoorden.

Sociale media archiveren en de auteurswet

V: Wat ga je doen op lange termijn als je reacties op social media berichten zou gaan bewaren? Waar moet je allemaal rekening mee houden?

A: Qua auteursrecht zijn er 2 juridische handelingen waar je toestemming voor nodig hebt:

1. kopiëren (hier valt ook harvesten onder)
2. opnieuw openbaar maken/reproduceren

Volgens de Nederlandse auteurswetgeving is er altijd toestemming nodig voor beide juridische handelingen. Daarbij weegt het beschikbaar stellen het zwaarst. Ook wanneer je collecties alleen binnen de muren van de eigen instelling beschikbaar stelt

Volgens Annemarie Beunen is er eigenlijk geen verschil tussen web en social media.

Auteursrecht maakt onderscheid tussen verschillende soorten 'werken' (architectuur, muziek, etc)

Het ligt er dus aan welke werken er op Social Media worden gezet, maar beide kunnen allerlei content bevatten. Heel divers wat erop staat, maar auteursrecht geldt voor zowel websites als social media.

Beschikbaar stellen van social media archieven

Vanuit de jurisprudentie (en AVG richtlijnen) is er het recht op vergetelheid. Wat doe je als mensen tweets hebben verwijderd, kun je die dan nog bewaren en beschikbaar stellen? Mogen wij zomaar tweets archiveren? je kunt de situatie krijgen dat een tweet door de opsteller uit de live versie van twitter weggehaald is, maar wél in het archief zit. Wat doe je dan? Hierop is geen eenduidig antwoord te geven en vraagt het altijd om een belangenafweging.

Mirjam Schaap geeft een voorbeeld uit haar eigen praktijk:

De Maagdenhuisbezetting groep heeft hun tweets overgedragen aan het stadsarchief. Deze dataset bevat tweets van de groep zelf, maar ook retweets en reacties. Een van deze is offline gehaald, maar bevindt zich wél in het archief. De vraag is nu of wij deze moeten bewaren? Bijkomend probleem is dat we de betreffende tweet technisch gezien niet kunnen verwijderen uit de dataset. de vraag is dus wat doe je in zo' geval? waarom is de tweet verwijderd?

De meest veilige optie is om de dataset alleen (offline) beschikbaar te stellen op studiezaal aan onderzoekers. het is dus niet mogelijk om deze te downloaden. Onderzoekers dienen tevens een geheimhoudingsclausules te onderteken. Daarbij komt dan toch de vraag wiens verantwoordelijkheid het is, die van de archiefinstelling of die van de onderzoeker?

Een andere aanpak is die van The UK National Archives. Zij archiveren alleen de tweets die door de Britse overheid verstuurd worden, geen retweets en geen reacties. Daarmee worden er dus geen tweets van derden bewaard en voorkom je juridische problemen. Helaas krijgen onderzoekers hiermee een eenzijdig beeld, terwijl het bij social media juist om de discussie en de interactie gaat. Dit verminderd de waarde van het archief.

Een andere optie wordt gegeven door Wouter Brunner van het Haags Gemeentearchief. In de raadpleegomgeving zou je reacties en retweets kunnen uitfilteren en alleen de tweets van de betreffende overheid kunnen tonen. Dan kun je wél retweets en reactie verzamelen en bewaren en voorsorteren op toekomstige toegang.

Vraag van Jesse de Vos van Beeld en Geluid: Hoe gaan onderzoekers hier zelf mee om? de eis van replicerbaarheid van hun onderzoek vraagt om het langdurig bewaren van data.

Antwoord hierop is dat je grote datasets niet vrij mag geven. Een probleem voor onderzoekers is tevens dat zij grote datasets niet mogen delen met andere onderzoekers. Je kunt dus nooit op 2 momenten in tijd precies dezelfde datasets bij elkaar harvesten. Veel tweets worden namelijk verwijderd.

Een voorbeeld van een grote twitter dataset is de COVID-19 sentiment dataset:

<https://ieee-dataport.org/open-access/corona-virus-covid-19-tweets-dataset>. Hierin is een indrukwekkende hoeveelheid gearchiveerde tweets (bijna 70 miljoen). Deze dataset geeft echter alleen alleen maar tweet-ID's.

Onderzoek Ministerie van Justitie naar harvesten

Op aanvraag van een aantal erfgoedinstellingen en het Ministerie van OCW gaat het Ministerie van Justitie een onderzoek laten uitvoeren naar verruiming van de harvestmogelijkheden. Hierbij wordt gekeken naar het web, maar ook naar social media. Zie ook het verslag van het vragenuur op 23 april.

Daarmee wordt het wellicht mogelijk om de beperkingen die platformen als Facebook en Instagram opleggen te omzeilen. Deze beperkingen hebben overigens betrekking op het gebruik van de API van deze platformen. Wanneer je gebruik maakt van Webrecorder bij het archiveren, zijn deze beperken er minder. Het is immers zo dat gebruikers van platformen als Twitter en facebook een licentie geven aan de betreffende omgevingen voor het gebruik van jouw data. Dat betekent dat Facebook jouw data mag gebruiken voor andere doeleinden. Echter, als maker van posts blijft het auteursrecht altijd bij jezelf. Dit wordt niet automatisch overgedragen.

Uitstapje naar software archivering

Het NDE heeft onlangs een rapport gepubliceerd over het belang van het [archiveren van software](#). Jesse de Vos (Beeld en Geluid en projectleider van het NDE-project Software archivering) geeft aan dat ook hier juridische dilemma's een belangrijke rol spelen. Bepaalde software nodig om browser af te kunnen laten spelen. Hoe motiveer je de grote softwareleveranciers tot het beschikbaar stellen van archiefmateriaal? Zij leggen nu contacten met deze leveranciers.

Overige vragen

V: Een besloten facebookgroep van een historische vereniging (met lidmaatschapsbeleid) bevat vele posts, foto's, video's en interactie. Als je dit binnenhaalt als erfgoedinstelling, moet je dan individueel toestemming vragen?

A: Volgens de wet wél, maar dit is ondoenlijk. Praktische oplossing is om contact op te nemen met eigenaar van groep om te polsen hoe de groep gestructureerd is en de leden daarin staan. Met meer dan 1.000 leden onhaalbaar om individueel om toestemming te vragen. Idee om ism eigenaar bericht te posten in de groep dat er gearchiveerd zal worden en of er bezwaar is. Vraag je daarbij altijd af 'is het cultureel en historisch van belang dat we dit archiveren? Deze afweging zal steeds opnieuw gemaakt moeten worden.

V: Is er verschil tussen openbare posts op Facebook en bijvoorbeeld e-mails die naar een historische vereniging zijn gestuurd?

A: Deze mensen hebben bij het online zetten of het sturen van de brief nooit gedacht dat dit in een historisch archief terecht zou komen. Nu denken we na over sociale media, maar deze issue leeft niet in de papieren wereld. Het blijkt een probleem voor veel mensen dat het zo makkelijk vindbaar is (via Google). De hele wereld kan dan meelesen. Terwijl de oude brief ook vindbaar is, maar dan moet je zelf op zoek naar die informatie in een archief.

Je ziet vaak dat mensen gevraagd wordt om toestemming via een Creative Common License. Wikipedia werkt op deze basis. Dit zou je ook kunnen toepassen op Facebookgroepen.

Handige links

- De VRT werkt met gebruiksvoorwaarden waar bezoekers akkoord mee gaan bij bezoek aan de site. Zie: <https://www.vrt.be/nl/info/gebruiksvoorwaarden/> en dan punt 5.
- Het verslag van het vragenuur van 23 april in 3 Tips: <https://www.netwerkdigitaalergoed.nl/news/3-tips-voor-sociale-media-archivering/>
- Het volledige verslag van 23 april <https://www.netwerkdigitaalergoed.nl/wp-content/uploads/2020/04/Vragenuur-over-juridische-en-ethische-aspecten-van-sociale-media-archivering.pdf>

Tot slot

- het volgende vragenuur op donderdag 14 mei staat in het teken van de AVG
- de geplande NDE Summerschool webarchivering en sociale media archivering verschuift naar een nog vast te stellen datum in 2021
- Hiervoor in de plaats zal het NDE drie webinars organiseren over deze onderwerpen
  1. over webarchivering
  2. over social media archivering
  3. over het gebruik van webarchieven en social media datasets door onderzoekers